

JÁ A TY (souhrn knihy)

1. Základní slova a jejich vnitřní struktura (odst. 1–5; s. 7,8)

1) Jde o slovní dvojice: Já–Ty + Já–Ono, podle nich je i dvojí svět a dvojí postoj.

2) Neoznačují věci, nýbrž vztahy. Já–Ty lze říkat jen celou bytostí, Já–Ono nikdy.

3) Já je vždy jen buď z Já–Ty nebo Já–Ono. Být já a říkat já je totéž. Kdo říká jedno ze základních slov, vstupuje do něho a stojí v něm.

4) Říši „Ono“ zakládají činnosti, jejichž předmětem je nějaké „něco“.

5) (Kdežto) Kdo říká Ty, nemá žádné „něco“, nemá nic, ale ocitá se ve vztahu.

2. Zkušenost a její podstata (o. 6–8, 13; s. 8, 9, 12)

6) Zkušenosti otevírají člověku jen takový svět, jehož podstatou je „ono“ (i zkušenosti „tajné“).

7) Kdo zakouší, neúčastní se světa, a svět se neúčastní jeho zkušenosti. Zkušenost je v zakoušejícím, ne mezi ním a světem. Zakoušeného se zkušenost nedotýká, nic z ní nemá.

8) Svět je zkušenost (Erfahrung) patří k Ono, kdežto Ty ustavuje svět vztahu (Beziehung).

13) O Ty nevíme nic ze zkušenosti, ale víme o něm vše v setkání.

3. Tři oblasti světa vztahu (o. 9, 54; s. 9, 80)

9) a) Život s přírodou – vztah je pod prahem řeči.

b) Život s lidmi – vztah je zjevný a má podobu řeči.

c) Život s duchovními jsoucnostmi – vztah je mimo řeč, ale plodí ji. 54) příklad pro a) – Kočka – aktualita vztahu střídá jeho latenci. Jen ve vztahu k věčnému Ty (Bohu) je latence ještě aktualitou.

4. Původ a podstata umění (o. 12, 22, 32; s. 12, 17, 34)

12) Původ umění je v setkání s tvarem, který se chce prostřednictvím člověka stát dílem.

Tvar není výtvořem jeho duše, nýbrž jev, který k ní přistupuje a žádá si od ní působivé síly. Řekne-li člověk svou bytostí základní slovo (Ty) tvaru, vzniká dílo. Tím jsou obětovány jiné možnosti, Tvar nemohu zakoušet ani popsat, mohu jej pouze ztělesnit. Měřítka předmětnosti je nepřislusné. Ale ztělesněním převádím tvar do světa Ono. Dílo je věc, kterou lze zakoušet a popisovat. Ale jen kdo se naň dívá vnímavě, může se s ním setkat jako s živou přítomností.

22) Vztah Já–Ty trvá jen ve střídání aktuálnosti a latence, z Ty je Ono, z Ono je Ty. Umělecké dílo trvá (jako Ono), aby se v něm zablesklo Ty.

32) (s. 36 nahoře) Zří-li umělec protějšek, odhaluje se mu tvar. Zaklíná jej ve výtvor, který (je Ono, ale) „spí“.

Ale jakoby ve snu touží po setkání, aby člověk zrušil zakletí a objal tvar a ponořil jej do pravdy vztahu.

5. Aktivita a pasivita vztahu (o. 14, 45; s. 13, 61)

14) Vztah k Ty je zároveň aktivitou i pasivitou; usebrání (Einsammlung) je čin i dar.

45) K setkání jdu já (= vůle) i mé Ty (milost). Naším úkolem je vůle = vykročit k nejvyššímu setkání. Nejde o to, vzdávat se Já, ale vzdát se pudu po sebeuplatnění, který vede k tomu, mít věci (Ono). Vykročení ke vztahu se nelze naučit; jde o plné přijímání živé přítomnosti.

6. Bezprostřednost a zprostředkovanost (o. 15, 19; s. 13, 15)

15) Vztah k Ty je bezprostřední, ničím nezprostředkova(tel)ný.

19) Bezprostřední vztah zahrnuje působení na protějšek: tři příklady:

a) Umělecké tvoření.

b) Vztah k lidskému Ty: láska se mylně chápe jako věc citu.

Ale city máme, kdežto láska se děje. Láska je mezi Já a Ty, člověk je v lásce.

c) Příklad vyhlížení s „nataženým krkem“: všude kolem jsou bytosti.

7. Přítomnost, minulost a jejich souvislost se zákl. slovy (o. 16,17; s. 13,14)

17) Přítomnost není závěrečná vteřina proběhlého času, nýbrž povstává jen proto, že se zpřítomňuje Ty. Já z Já-Ono má jen minulost. Pokud se člověk spokojuje s věcmi, žije v minulosti., Předmět není trvání, nýbrž zastavení, ustání a ztuhnutí z minulosti. Skutečné jsoucnosti (bytosti) jsou prožívány v přítomnosti, předměty v minulosti.

8. Svět idejí a základní slova (o. 18–21; s. 15,16)

18) Svět idejí nestojí nad protiklady (Ty : Ono). I jím jde hranice. Osvěžení pohledem na ideál není vztah. I nejušlechtilejší fikce je „Ono“, ubohý je ten, kdo místo vztahu odpovídá abstraktním pojmem nebo heslem!

9. Láska, cit a vzájemnost (o. 19–21; 15, 16)

19) Láska je víc než city, není v nás, ale mezi já-ty, člověk je v lásce. City máme, kdežto láska se děje.

20) Vztah je vzájemnost, Ty působí na mne jako já na ně (proudící vzájemnost všeho jsoucího).

21) Láska je vztah k celému Ty, kdežto nenávist je vždy slepá, tj. vidí jen část bytosti.

10. Aktuálnost a latence vztahu (o 22; s. 17)

22) Vztah trvá jen ve střídání aktuálnosti a latence, z Ty je Ono, ale i z Ono je Ty.

Jenomže to nejsou vždy stavy, které po sobě jasně následují, je to často zmatené dění s hlubokou dvojakostí.

11. Noetika přírodního člověka (o. 23, 26; s. 18, 22)

23) Na počátku je vztah, život se utváří v úzkém okruhu aktů bohatých na přítomnost. Základní prvek řeči, slova v podobě vět (spony), předmluvnické útvary, označují celistvost nějakého dění. Příklady: Zvuk, oheň, země... pozdravy. Elementární dojmy jimi vyjadřované povstávají z příhod. Př. Měsíc. Z prožitku Ty opakování tvoří zkušenost – předmět.

Počáteční vztahová povaha je asi moc, „mana“, nadsmyslová a nadpřirozená síla. To, co působí a čím může působit i člověk. Primitivní obraz světa je magický; „kauzalita“ v něm není kontinuum, nýbrž výbojem síly bez souvislosti (větší, kontinuální). Paměť je řadí.

12. Vznik Já a vznik Ono (o. 23 [konec], 24, 28, 33; s. 20, 21, 25, 37)

23) Já povstává z rozštěpení prazážitků „Já působí na Ty“ a „Ty působí na „Já“; tj. vyvstává teprve tehdy, když bylo zpodstatněno, hypostasováno přičestí.

24) Já vzniká z „Já–Ty“ tedy osamostatněním, rozložením.

Já–Ono vzniká složením (izolovaného) Já + Ono, tedy a) Já–Ty; b) Já; c) Já–Ono.

28) Já povstává díky Ty, přerváním pouta k Ty, sebeuvědoměním. Tím se Já scvrkává na funkční bod = zakoušející subjekt, který se zmocňuje objektu a tvoří ve spojení s ním druhé základní slovo. Pak klade věci do prostorové, časové a kauzální souvislosti, věci lze uvést do soustavy. Uspořádaný svět však není světovým řádem. Ale můžeme zahlédnout světový řád jako přítomnost. Paprsky síly z tohoto setkání (Maat!) roztavují uspořádaný svět.

33) K rozvoji Ono dochází pro úbytek síly, umožňující vstupovat ve vztah. Člověk pak rozdělí svůj život na Ono (instituce) a Já (= city).

13. Mana a magie (o. 23; s. 18)

23) Mana = moc; = to, co působí; počáteční vztahová povaha jevů; nadsmyslné = nadpřirozená síla. To, co působí a čím může působit

i člověk. Primitivní obraz světa je magický, „kauzalita“ v něm není kontinuem, nýbrž výbojem síly bez souvislosti.

14. Pluralita a singularita jako korelát zákl. slov (o. 29; s. 27)

Svět Ono vnímám jako řád věcí; v Ty se setkávám vždy jen s jedinou jsoucností.

15. Časoprostorová kontinuita a diskontinuita světů Ono a Ty (o. 30, 53; s. 29, 79)

30) Svět Ono je souvislý v prostoru a čase, svět Ty nikoli.

Z Ty se musí stát Ono; z Ono se může stát Ty.

53) Svět Ty má souvislost ve Středu, v němž se protínají prodloužené linie vztahů, = ve věčném Ty.

16. Vznik a povaha historie (o 31; s. 33)

Historie znamená pokračující růst světa Ono.

Kultury začínají vždy primitivním stavem, množí zkušenosti, ale rozvoj schopnosti zakoušet jde většinou ruku v ruce se zmenšením síly k vstupování do vztahu.

17. Duch a život v duchu (o. 32; s. 34)

Duch je odpovědí člověka na jeho Ty. Duch není v já, nýbrž mezi já a Ty. Člověk žije v duchu, je-li s to odpovídat svému Ty. Ale každá odpověď vevazuje Ty do světa Ono. Tak vzniká obraz a symbol, jehož určením je umožnit nový vstup do vztahu. Tři příklady: z oblasti poznání, umění a (teologie) = „čistého působení“.

18. Vznik a povaha institucí (o. 33; s. 37)

K rozvoji Ono dochází pro úbytek síly k vstupování do vztahu.

Člověk pak rozdělí svůj život na Ono (= instituce) a Já (= city).

Instituce = to, co je venku, svět; city = uvnitř, kde člověk odpovídá. Obojí neznají přítomnost (Ty), instituce jen minulost, city jen

prchavý okamžik. Pokus, rozbít instituci citem neuspěje; nelze ji citem obrodit.

19. Stát, hospodářství a jejich řízení (o. 34; s. 39)

Vláda Ono skrze hospodářství a stát.

Zda se stát stává svobodnější a hospodářství spravedlivější je důležité, ale ne rozhodující.

Rozhodující je, zda duch, říkající „Ty“, zůstává naživu, zda není podroben.

20. Příčinnost, osud a svoboda (o. 35-36; s. 43-50)

35) Světu Ono vládne příčinnost, v Ty nikoli. S osudem se setkává jen ten, kdo uskutečňuje svobodu.

36) Nevykoupenost je svévole i sudba. Svobodný člověk je, kdo chce bez svévole.

21. Rozdíl mezi Já z Já–Ty a Já z Já–Ono (o. 38; s. 50)

Já z Já–Ono se objevuje jako individualita a uvědomuje si sebe jako subjekt.

Já z Já–Ty se objevuje jako osoba a uvědomuje si sebe jako subjektivitu.

22. Póly lidství, tj. osoba a individualita (o. 38-39; s. 50-54)

38) Individualita se objevuje, protože se odlišuje od jiných individualit.

Osoba se objevuje, protože vstupuje do vztahu k jiným osobám.

Žádný člověk není čistou osobou ani čistou individualitou, každý žije ve dvojím já.

39) Člověk je o to osobnější, čím silnější je v něm Já z Já–Ty (Sokrates, Goethe).

23. Osamělost vládce (o. 40; s. 55)

Př. Napoleon. Nezná dimenzi Ty. Nemá koho zapřít, koho uznávat jako bytost. Všichni kolem jsou mu stroje. Byl démonickým Ty

milionů, které na jejich oslovení odpovídalo Ono. Nemá subjektivitu ani vědomí sebe.

24. Vznik vnitřního rozporu (o. 41–42; s. 56–58)

41) Neuskutečňuje-li člověk vrozené Ty v setkání, to si razí cestu dovnitř.

Rozvíjí se, kde nemá místo. Vzniká protějšek v člověku samém, ale ve vztahu je vnitřní rozpor – pokraj života, bludiště.

42) Člověk, zděšený odcizením mezi Já a světem, uniká do iluze, Já je ve světě či svět v Já.

Dvě stěny:

a) na jedné vesmír a nápis: Jedno a všechno

b) na druhé duše a nápis: Jedno a všechno

člověk se děsí odcizení, pohlédne na stěnu a dozvídá se, že

a) já tkví ve světě a tak já není a svět nemůže ublížit

b) svět tkví v já a tak svět není a nemůže ublížit

Spatří-li obojí zároveň, zděsí se (není ani svět, ani já, není nic).

25. Věčné Ty, jednotlivá Ty a jejich vzájemnost (o. 43; s. 61)

Prodloužené linie vztahů se protínají ve věčném Ty; každé Ty je průhledem k němu.

26. Problematika pojmu Bůh (o. 44; s. 61)

Věčné Ty má mnoho jmen. Slovo B. je nejobtížnější, ale i nejnezbytnější.

Vztah k němu zahrnuje všechny vztahy.

27. Výlučnost vztahu (o. 46; s. 63)

Skutečný vztah je výlučný;

Jen ve vztahu k Bohu jsou nepodmíněná výlučnost a nepodmíněné zahrnutí sjednoceny, je v něm vše zahrnuto; úkol: pojmout celý svět do Ty.

28. Důkazy Boha a jejich problematika (o. 47; s. 64)

Troskotání vztahů k jednotlivým Ty vede k věčnému Ty; lze je nalézt bez hledání. Boha nelze z ničeho vysoudit: ani z přírody (původce), ani z dějin (ředitel), ani ze subjektu (základ subjektu).

Bůh je bytí, které je naším bezprostředním, nejbližším a trvalým protějškem. Lze jej jen oslovovat, nelze však o něm vypovídat.

29. Cit a vztah (o. 48; s. 65)

Schleiermacherův (zde nejmenován) „pocit závislosti“ – přesněji křehkosti – je vlastní člověku jako tvorů. Pravý cit existuje jen v polárním napětí (vztahu) a má význam z protipólu. Proto se absolutní vztah relativizuje, převádí-li se na ohraničený cit.

(Závěr): Chtít chápat čistý vztah jako závislost znamená chtít zbavit jednoho z nositelů vztahu skutečnosti a tím zbavit skutečnosti i sám vztah.

30. Modlitba a oběť (o. 48; s. 65)

Obojí je způsob, jak se účastníme stvoření. Modlitbou se člověk odevzdává Bohu a tak naň nepochopitelně působí, obětí podobně. Čím se liší oběť a modlitba od magie? Magie chce působit, aniž by vstupovala do vztahu, ale modlitba a oběť se staví „před Tvář“ – tím říkají Bohu „Ty“.

31. Mystika a její typy (o. 49; s. 67)

Dva typy: a) sjednocení – popření duality, b) identita lidského s božským. Oba ruší vztah, a) dynamicky či b) staticky.

a) neodehrává se mezi, ale v člověku; jde o to, je-li soustředění přípravou k vykročení či jen vychutnáváním vnitřní blaženosti.

b) dva se stávají jedním; objevuje se zbožnění, jedinstvo bytí.

Jednota mystiky není jednotou, jen ve vášni zaniká vědomí já a ty (uchvacující dynamika vztahu).

32. Kritika buddhismu (o. 49; s. 71–76)

Buddhu lze sledovat, pokud odpírá odpovědi o podstatě a říká, že člověk může jít svou cestou. Buddhu nutno odmítnout, když už nechce říkat věčné Ty a pomíjející já. B. ovšem ví, co je to říkat Ty (viz láskyplný vztah k žákům). B. tvrdí, že vznik u zánik světa je v člověku. To je i není pravda. Vznik a zánik světa nejsou ve mně, ale ani mimo mne; ustavičně se dějí a souvisí s mým životem. Jen kdo věří ve skutečnost světa, může v něm působit.

33. Antinomika náb. situace (o. 50; s. 76)

Náb. situace člověka se vyznačuje podstatnou a nezrušitelnou antinomikou.

Kant relativizuje rozpor mezi nutností a svobodou tak, že připisuje nutnost světu jevů, svobodu světu skutečného bytí. Jen je-li závislost a svoboda obojí najednou prožívána, je jedním.

34. Dynamika vztahu (o. 51; s. 77)

Vztah střídá aktualitu a latenci. Jen ve vztahu k Bohu je latence ještě aktualitou. Jen my tu nejsme.

35. Dobrá a zlá samota (o. 55; s. 82)

Dobrá: Vyvázání z Ono; místo očisty, nezbytné.

Zlá: Vyvázání z Ty, opuštění bytostí, hrad odloučenosti, rozhovor sám se sebou, = pád ducha do duchovnosti.

36. Modly a kult (o. 56; s. 83)

Problém model: Nestačí je roztržít. Je třeba naučit se jinému způsobu sudby. Boha nelze mít. Proto není možná pouhá substituce Boha za modlu.

37. „Náboženský“ člověk a jeho rysy (o. 57; s. 84)

„Náb. člověk“ prý nemusí zaujímat vztah ke světu, protože je ur-